

Indiánské léto

JK

Jakub Kríž

Indiánské léto

Vzhůru do prémie

Vlastně nemusíme nikam jezdit. Jména vzdálených míst znějí dobře už doma a nemusí k tomu nikdo dodávat tam jsem byl, to jsem viděl. O něco líp už zní tam jsem se opil, zatkli mě a byl jsem na cele s chlapem, co měl opravdovou lepru... Ale stejně jsou to kecy, koho to zajímá. Takže teď už na to myslím dřív, než někam jedu, že si teda nic nepřivezu, zažiju něco, co celkem nikoho nezajímá a já na to taky časem zapomenu. V nejlepším případě ze mě bude brouk pytlík, který všechno viděl v kině a něco dokonce dvakrát.

Ale pak to ve mně začne hlodat. Dva roky jsem nikde dál nebyl (COVID), podzim života na krku, září je nejlepší měsíc v roce a komfortní zóna nikam neuteče. Začalo to ovšem o něco dřív. Od podzimu navštěvuji sweat lodge, potní chýši, kterou vede Mlok, starý skaut pocházející z mé rodné vísky. Koná se to každý měsíc na louce u Tábora. Od začátku se mi líbí, jací lidé tam docházejí a jak vážně to všechno berou. Nejsou to žádní intelektuálové, naštěstí, a bývá tam i legrace. Ve sweat lodge je to někdy psycho, každý se může vypovídat, občas někdo brečí... Ale pak je konec a co se v chýši řeklo, to tam taky zůstane. Není tu žádný guru, který by ostatní poučoval, i když... ale o tom možná později. Potní chýši vede Mlok, jeho úloha je hlavně ceremoniální a taky musí hlídat, aby se někomu neudělalo blbě. Je tam opravdu horko.

Mlok jezdí třicet let do Ameriky, aby mohl být s Indiány. Není žádný antropolog ani jiný vzdělanec a smyslem toho, co dělá, nejsou granty. Jeho cesta vede přes skauting, Setona, knihy

o Indiánech ... Zamlada spával na stromě, ale to už ho pustilo. Na těch cestách za třicet let nasbíral velký kapitál dlouholetých známostí, které mu umožňují dostat se tam, kam se většina lidí dostat nemůže nebo ani nechce. Napadlo mě se na tom přizivit, parazitovat, něco zažít a něco se dozvědět. Dozvědět, ale o čem, o Americe, o Indiánech, o sobě? Ustaňte s učením a konec je strastem, připomene se Starý Mistr z nějakého kouta mé chřadnoucí paměti, stejně to bude na nic. Bude. Ale jedu.

Poneseš korálky, říká mi Mlok už v Praze. Máme jich deset kilo. Je dvacáté první století, letíme do země, která je bohatou supervelmocí, tak na co potřebujeme korálky? Oni je potřebují, říká Mlok a tam u nich jsou drahé.

Londýn je hned za Prahou. V letadle do Dallasu je půlka sedadel prázdná. Já spím na čtyřech sedadlech, Mlok na třech. Je to prcek. Immigration OK. Do Rapid City ještě dvě hodiny letu. Čeká nás tam George. Cítíte ten kouř? říká. Je z Kanady, hoří tam lesy. Nemůžu si pomoci, já mám tu naši planetu prostě rád.

George nás veze temnou prérií do městečka, kde bydlí. Je noc, ale naše biologické hodiny už mají ráno. Po levé ruce tušíme Black Hills, pohoří velikosti Šumavy s pohnutou historií. Po pravé ruce je obrovská nekonečná prerie. Na křižovatce George povídá, že tohle je silnice do New Yorku, byli bychom tam za tři dny. Jižní Dakota je zkrátka trochu z ruky. U George doma kouříme společně dýmku. Lakotsky se dýmka řekne čhanúpa, je posvátná a musí se s ní podle toho zacházet. Já to pochopitelně občas pokazím, ale Mlok s Georgem nikdy. Oba dva už desítky let praktikují lakotské náboženství. Ne, oni si nehrají na indiány. Ale ať už to mají jakkoliv, já v tom nejedu. Před tímhle výletem jsem si kladl otázku, jak moc tomu oni vlastně věří, ale potom mě napadlo, že bych se musel úplně stejně zeptat sám sebe. Řečeno

Silnici blokují divoké kozy

slovy Ivana Martina Jirouse, zvaného též Magor, já jsem katolík, ale hodně hříšnej, takže o tom nerad mluvím. Takže nic, už žádné otázky víry, jestli někdo kolem sebe rozsypává tabák nebo se křížuje, jestli má doma čhanúpu nebo růženec, rozlišování je hluboký duchovní omyl.

Jdeme spát. Já s Mlokem máme pro sebe celý dětský pokoj s palandou a já spím nahoře, protože jsem nejmladší. George (73) Mlok (65) já (61).

Ráno voní kafe a slanina, jedna z krásných vůní Ameriky. Dnes děláme průzkum blízkého okolí. Silnici blokují divoké kozy, George ukazuje, co Lakotové kouřili, než jim wašíču přivezli tabák. Wašíču je lakotsky běloch, ale v přeneseném významu

Hrajeme si na smrt Wild Bill Hickoka

to taky znamená Ten, co vždycky chce něco získat. Je vidět, že Lakotové o nás mají dobré mínění.

Jedeme do městečka s optimistickým jménem Deadwood, kde byl zastřelen známý Wild Bill Hickok. K tomu došlo tak, že WBH si šel do saloonu zahrát karty, chtěl si sednout zády ke zdi, ale někdo už tam seděl, trochu se kvůli tomu pohádali ale nakonec si WBH sedl zády k baru. To byla chyba. Do saloonu totiž přišel nějaký pobuda, trochu se s WBH pohádal, dal si panáka a potom WBH zezadu zastřelil. A to je čistá pravda, protože to každou celou hodinu hrají v hospodě dva herci (WBH+pobuda) a kompars dělají dobrovolníci z publika. Představení je zadarmo, ale pochopitelně si dáte něco k pití. Já pivo (první v Americe) a mí kamarádi kolu. Abstinenti! Katastrofa.

Tři chlapi v chalupě

Jsme tři na tomhle americkém výletě a trávíme všechen čas společně. George zastává úlohu průvodce, vyprávěče, kuchaře a většinou i řidiče. Kromě toho nedělá už nic, když nepočítám, že obstarává praní našich svršků i spodků a že bydlíme v jeho bytě. Mlok je v tomhle spolku VIP cestující a já jsem černý pasažér. Jezdíme tisíce mil v Georgově Subaru, který nakonec vždycky nastartuje. Povídáme si většinou anglicky, ale občas se s Mlokem utrháme do naší mateřštiny. George zatím česky neumí, ale každý večer se učí pomocí Duolingo. Někdy mu s tím trochu pomáháme a sami si při tom obohacujeme náš rodný jazyk o věty jako že brzy uslyšíme moje prase.

Rád jezdím na zadním sedadle, zvlášť když ho mám celé pro sebe. Můžu odsud nepozorovaně pozorovat krajinu, můžu si přemýšlet a spát. Můžu taky předstírat, že neslyším ty dva, co sedí vepředu. Když zabloudíme, v klidu vytáhnou mobil, otevřu mapy.cz a ukážu správnou cestu. George pedantsky trvá na tom, abychom vždycky, když opouštíme Jižní Dakotu, sborově vyrazili rebelský pokřik, něco jako yijíí cháááá. K tomu se rád připojím a pak pokračuji ve své automeditaci.

Dnes jedeme navštívit Medicine Wheel, daleko a vysoko v horách Wyomingu. Daleko asi tři sta mil a vysoko skoro tři tisíce metrů. Léčivé kolo je poskládáno z vápencových kamenů, kterých okolo leží plno. Nikdo neví, jak dlouho je tady. Našly se tu stopy po Šošonech a Vránách staré stovky let, střízlivý odhad stáří kola je ale spíš tisíc let. Podobných kol je ve Wyomingu, Montaně, Jižní Dakotě a Kanadě asi sto padesát. Nechybí pověsti o zázračném vyléčení malými lidmi, ale věřte Vránám... Ale něco

tu funguje i dneska. Mlok si jako obvykle vybalí tabák a další rekvizity, sedne si a něco mumlá. George přemýšlí. Mě nějakým způsobem, který nedovedu vysvětlit, baví kolo obcházet. Pěkně po buddhisticku, clockwise, abych mohl pravou rukou roztáčet modlíci mlýnky, kdyby tu nějaké byly. Najednou se všichni tři sejdeme na jednom místě. Můžu si vlézt za plot dovnitř kola, povídá Mlok, dovolila mi to rangerka co to tady hlídá. Nemá právo ti to dovolit, říká George, nikam nelez. Mlok pochopitelně poslechne. Stále obcházím kolo, když si všimnu, že Mlok s Georgem jsou už na odchodu. Musím je dohonit, scházíme se u auta. Byl jsem tu poprvé a už sem nikdy nepojedu, říká George. Uprostřed kola jsem viděl stát jejich medicinmany. No, já jsem tam byl celou dobu a neviděl jsem nikoho.

Jsme tři na tomhle americkém výletě a už jsme si všechno řekli. Co jsme si neřekli, říkat už nebudeme. Takže teď mlčíme. Není to nuda, je to naplnění. Příběh pokračuje, i když se nic neděje.

Jedeme do potní chýše. S Dorou, úžasnou ženou, která nikdy nepřestává mluvit. Sedí vepředu vedle George a ten kvůli ní přejede křižovátku, kde jsme měli odbočit. Potřebuješ GPS?, ptám se ho. Ne, on potřebuje, abych přestala mluvit, odpovídá za něj Dora. Jedu někam půl dne autem, vypravuje Dora a pak čekám, jestli klient vyleze z přívěsu a když má v ruce flintu, tak rychle zdrhám. Je to sociální pracovnice v rezervaci. Líbí se mi tvůj batoh, povídá mi Dora. Je z Číny, odpovídám polichocně, koupil jsem ho tam velmi levně... Pak už zase mluví Dora. (Kdyby ti tohle řekl native, musel bys mu ten bágel dát, no možná by sis mohl předtím vyndat doklady, povídá mi později Mlok.) Dora samozřejmě nechce můj batoh.

Chýše se tentokrát koná na malém koňském ranči u Georgových známých. Majitelka se o své koně bojí a podmínkou, aby

se chýše mohla konat, bylo, že musí trochu zapršet, kvůli riziku požáru. Den předtím skutečně trochu sprchlo a Mlok s Georgem se tváří, že to zařídili, že to je jako ono. Pomáhám Georgovi připravit oheň a pak sedíme a koukáme se do plamenů. Dochází mi, že je to jeden z posledních ohňů tohoto krásného léta a je mi trochu smutno. Nad námi občas zaduní letecké motory. Kilometr odsud leží Ellsworthova letecká základna, postavená pro strategické bombardéry. Létají odsud s jádrem na palubě, říkají místní. Asi nikdy předtím jsem nebyl takhle blízko.

Potní chýši vede Jake K. Crow, mladý indián, který dříve studoval medicínu. Má ale trému před Georgem, který, ačkoliv je wašiču, toho ví o obřadech hodně. Jednou ho George dokonce opraví, jako že by nám měl povolit se napít! Takovou troufalost jsem v chýši ještě nezažil. V chýši je s námi ještě Dora a majitelka ranče. Jake je trochu nervózní, ale chýše dopadne dobře, jako ostatně vždycky.

Obvyklá post-chýšová žranice se koná v kuchyni, George doma navařil a přivezl velký hrnec hovězí polévky. Téměř veškerou konverzaci obstarává Dora a všem nám z ní trochu drnčí hlava.

Později, už doma, nám George říká, že Dora chtěla kdysi Jakea adoptovat, ale ten to odmítl. Systém hunka adopcí mě stále překvapuje, Dora je sice starší než Jake ale ne zase o tolik, takže ... Řekl jsem jí tehdy Doro, Jake tě má rád, proto nechce být adoptován, povídá George.

Druhý den volá Dora Georgovi, že neví jak nabrousit nůžky. S Mlokem oba zvážníme a děláme na George znamení, tady přestává legrace. Stříhej s těmi nůžkami alobal, poradí jí George, aniž by hnul brvou. Takhle se kvalitní vztah nenaváže. Zůstáváme tři chlapi v chalupě.

Medicine Wheel. Nikdo neví, jak je staré

Medicine Wheel. Za plot se nesmí

Tučná Tráva

Tučná Tráva je jméno řeky. Když kolem ní pojedete na jaře, roste tu bujná vysoká tráva, mokrá za deště nebo za ranní rosy. Takže se tu pořádně zmáčíte a vaše mokasíny, stejně jako břicho vašeho koně se budou lesknout, jako by byly mastné. Wašíču tu řeku nazývají Little Bighorn.

V sedmdesátých letech devatenáctého století zacházeli wašíču s natives pomocí cukru a biče. Cukrem byly agentury, kam někteří natives přesídlili, odevzdali zbraně a koně a žili pak z vládních přidělů. Bičem byla válka proti těm kmenům, které se odmítly nechat ochočit a trvaly na svém původním způsobu života.

V březnu roku 1876, když byla ještě pořádná zima, obklíčili kavalisté velký čejenský tábor. Válečníci Čejenů čelili drtivé přesile a zvládli pouze zajistit svým lidem ústup. Všichni se pak z okolních kopců dívali, jak vojáci ničí jejich zásoby a odvádějí jejich koně. Okradeným a promrzlým Čejenům nezbylo nic jiného, než odejít ke svým spojencům Lakotům, kde byli přijati. U Lakotů se spojily dvě velké skupiny, jedna vedená velkým válečníkem Sitting Bullem a druhá vedená také velkým válečníkem Crazy Horsem. Postupně docházelo k tomu, že natives ochotní bojovat se stále více dávali dohromady a jejich odhodlanost rostla. Za zlato odebrané prospektorům, kteří narušovali klid svatých Black Hills a byli proto zabiti, se podařilo nakoupit větší množství pušek. Do agentur byli vysláni zvědové, aby informovali o pohybu kavalistů. Tábor shromážděných natives byl velký a musel se občas stěhovat, protože koně vypásali okolní trávu. Navíc bylo třeba lovit.

Duchovní příprava začala modlitbou ke Stvořiteli. Válečníci se očistili v potních chýších. Potom začal Tanec. Trval čtyři dny, ale mnoho válečníků tančilo jen jeden den. Sitting Bull měl vizi. Viděl padat vojáky z koní a slyšel hlas Stvořitele, který pravil: Dám ti je, protože nemají uši.

Dvacátého června 1876 za horkého počasí dorazilo celé tohle bojovně naladěné a dobře ozbrojené uskupení natives k Tučné Trávě. Jednalo se o patnáct tisíc lidí a deset tisíc koní. Tábor u Tučné Trávy byl dlouhý šest mil. Pochopitelně to nemohlo uniknout zvědům z kmene Vran, kteří pracovali pro wašiču. Vrány včas informovali jistého George Armstronga Custer, který jak známo velel sedmé kavalérii. Snažili se mu vysvětlit, že proti takové přesile jeho kavaleristé nemají šanci. Custer je ale neposlechl. Neměl snad uši? Průzkumníci z kmene Vran si tedy namazali tváře černou barvou, aby skryli svoji hanbu. Nic jiného nemohli dělat.

Ve velké koncentraci prérijních natives na jednom místě viděl Custer příležitost. Porazí je a zažene do rezervace, kam patří. K Tučné Trávě spěchal. Báł se, že se natives zase rozptýlí po prérii kvůli pastvě a lovu. Stihl to. Lakotové, Čejenové a Arapahové 25. června 1876 stále tábořili u Tučné Trávy.

Custer znal způsob boje prérijních natives. Věděl, že jakmile se budou cítit ohroženi, pošlou své bezbranné děti, ženy a starce někam do bezpečí. Bezbranné chtěl zajmout a donutit tak válečníky, aby složili zbraně. Vypadalo to rozumně a mohlo to fungovat i proti přesile. Ale nevyšlo to.

Sedmá kavalerie se před bitvou rozdělila na několik částí. První z nich velel jakýsi Reno. Reno chystal útok na tu část tábora, kde bydleli kmenoví starší a bylo tam také pár mladých chlapců, kteří se starali o koně. Starší převzali velení. Koňákům

Tady heyókové zastřelili George Armstronga Custer

nařídili, ať na koně přivážou dlouhé větve a uhání s nimi do prerie. Koně táhli dlouhé větve smykem po zemi, čímž vzniklo velké mračno prachu. Reno to vyhodnotil tak, že natives ustupují a vydal se za nimi. Byla to obvyklá léčka. Koňáci navedli Renův oddíl na místo, kde se ocitnul v křížové palbě, kterou obstarali starší kmene. Tam pak Renův oddíl zůstal a do dalších bojů nemohl zasáhnout. Slabší část tábora eliminovala celý oddíl slavné sedmé kavalerie. Nicméně, z Renova oddílu je nejvíc kavaleristů, kteří bitvu přežili.

Útok na tu část tábora, kde teď byly hlavně ženy a děti, vedl Tom Custer, bratr velitele George Armstronga Custer. Tenhle útok natives opravdu našťval, bránili se urputně a jak bylo je-

Wašiču koně mají svůj pomníček

jich zvykem, snažili se rychle zabít velitele. To se povedlo, Tom Custer zde padl a zbytek kavaleristů ve zmatku ustupoval. Tady někde převzali natives iniciativu a vytvářeli tlak na ustupující kavaleristy. Schylovalo se k rozhodující části bitvy.

Ustupující kavaleristi se zformovali a postavili se na odpor. Pro Natives to nevypadalo dobře, kavaleristi stáli pevně na svých pozicích a odmítali ustupovat. Tady, podle vyprávění Lakotů, zasáhl válečník Crazy Horse. Crazy Horse měl při posledním Tanci vizi, že zemře sice brzy, ale ne v bitvě. Vzal si z toho to lepší a nebál se. Podnikl několik sólo útoků na postavení kavaleristů. Neřešil, že po něm střelí, věděl, že se mu nemůže nic stát. Jednou dojel ke kavalérii tak blízko, že vojáka v přední řadě srazil

Závěr bitvy se odehrál na nevysokém návrší

svým koněm. Ostatní válečníci nejdřív mysleli, že se Crazy Horse zbláznil. Potom to ale sedlo i na ně a zaútočili všichni s novým nadšením. Tohle kavaleristé neustáli a ustoupili na kopec, kde již byl George Armstrong Custer s dalšími kavaleristy.

Bitva byla rozhodnutá. Reno byl zablokován dvě míle daleko a zbytek sedmé kavalerie se tísnil na kopci, obklíčen velkou přesilou. Neměli šanci nejen vyhrát, ale ani přežít.

Heyóka je v lakotské tradici něco jako posvátný blázen. Dělá všechno naopak. Když má radost, tak brečí. V potní chýši vás bude strašit různými skřeky a kletbami a když nevíte, že to je heyóka, může vám to vadit. Když vám vynadá, máte na co být pyšní. Není to ale jenom šasek, má taky kouzelnou moc. Slyšel

Pomníčky kavaléristů

jsem, že dovede ovládat bizona prostě tím, že mu ukáže čanúpu a bizon ho pak už následuje na porážku. Nebyl jsem u toho.

George Armstrong Custer stál na svém posledním stanovišti, obklopen zbytkem sedmé kavalerie. Vojáci začali zabíjet své koně, aby získali alespoň nějaké krytí před palbou. Natives měli čas, nic jim nemohlo utéct. Crazy Horse uvažoval strategicky. Zabijeme je všechny, ale Custeru necháme žít, aby ostatním naši-ču mohl vyprávět, jak tady dopadl. Vydal všem bojovníkům rozkaz, aby nestříleli na Custeru. Všichni poslechli. Mezi bojovníky byli ovšem dva heyókové, kteří poslechli taky, ale udělali opak. Oba okamžitě po Custerovi vystřelili a oba se trefili. Custer padl mrtev. Lakotské prameny uvádějí, že Crazy Horse rezignovaně zavrtěl hlavou jako by říkal to nééé.

Blízko Tučné Trávy

Po bitvě lakotské a čejenské ženy čistily bojiště. Kavaleristům braly všechno, co se mohlo hodit, tedy zbraně, uniformy a podobně. Přinesly na kopec tělo Toma Custeru, aby ho porovnaly s jeho bratrem George Armstrongem Custerem, co to je jako za chlapy. O Tomovi řekly, že neměl srdce, když útočil na ženy a děti. Jeho bratrovi propíchly uši, aby příště lépe slyšel, až ho bude někdo varovat.

Georgův příběh

Povím vám, chlapci, příběh ze svého života s Lakoty. Bude to trochu delší tak poslouchejte.

Strejdova obžaloba měla deset bodů. Soudce mu nabídl, že když uzná dva z nich, dá mu dva roky vězení a ostatní body se smažou. Jinak prý Strejdu zavřou do konce života. Strejda tedy souhlasil s těmi body obžaloby, že jako pohlavně zneužíval mladou ženu, která bydlela v jeho domě. Podle všeho to nebyla pravda, protože sama ta mladá žena později říkala, že si za to, že strejdu obviní, nechala sociálními pracovníky rezervace zaplatit. Ostatně Strejda, ještě než ho zavřeli, řekl ať se na ni nikdo nezlobí a ať u nich klidně dál bydlí, což se také stalo.

Strejda je velkou autoritou mezi Lakoty v rezervaci Pine Ridge. Je to obézní Native American a k jeho povinnostem patří řídit Tanec. Kdo ale bude Tanec řídit, když bude Strejda ve vězení? Rodina požádala mě, wašíču, abych se toho ujal.

Nebyl jsem na to úplně sám. Pomáhal mi Synovec, mladý muž z rodiny, který to bral hodně vážně. A aby byl u Tance nějak přítomen i Strejda, oblékla mě rodina do jeho trika a kalhot. Připadal jsem si v tom jako ve stanu, protože Strejda je docela tlustý. Tanečníci začali tančit a první den všechno běželo jako obvykle. Druhý den jsem si šel trochu odpočinout do potní chýše a Synovec se ujal mého zastupování. Když jsem se probudil, zjistil jsem, že Synovcovi stoupl jeho úřad do hlavy, začal tanečníky šikanovat a některé bez řádného důvodu z tance vyloučil. Navíc Neteř, které od prvního dne až dosud bubnovala a zpívala, se prodrala mezi tanečníky až ke stromu, plakala a volala Strýčku, kde jsi,

bez tebe je tenhle Tanec ztracený. Potom utekla pryč a já jsem za ní pro jistotu někoho poslal, aby se jí něco nestalo. Třetí den Tance se ukázala krásná duha. Potom se setmělo, přišla bouřka a všichni se schovali do potní chýše nebo do týpí. Po bouřce jsem se šel podívat na kruh, kde se tančilo. Strom ležel na zemi. Nebyl zlomený, ale jakoby vytažený z díry v zemi, ve které stál původně. To ale nebyla jediná divná věc. Na stromě byla připevněná čanúpa a podle směru, kterým strom ležel, měla vlastně být pod stromem a zničená. Bylo to ale jinak, strom se při pádu otočil, aby na čanúpu nespádl. Tabák a ostatní obětiny, které byly původně uloženy v díře pod stromem, ležely na zemi opodál.

Protože strom už nestál, ukončil jsem Tanec a sešli jsme se v potní chýši. Přišla tam i Neteř, která mě přede všemi obvinila, že za zkažený Tanec můžu já, jako wašíču. Odjel jsem potom domů a to je, chlapci, polovina příběhu.

Neteř poslala několika členům rodiny dopis. Měl dvacet osm ručně psaných stran a byl o tom, že já a jenom já můžu za ten zkažený Tanec. Dokonce mě Neteř v dopise obvinila, že pracuji pro FBI. To už bylo, promiňte chlapci, za hranicí veškeré zdvořilosti.

Potom uplynul rok a blížila se doba dalšího Tance. K mému překvapení se rodina ozvala, jestli bych zase Tanec nevedl.

No jasně, Strejda je stále ve vězení, ale jsem já ten pravý? Radím se se svými spirits. A dostávám odpověď. Odpuštění je tvoje zbraň. Nevím, jestli jsem to chtěl slyšet. Ale vím, co mám dělat.

Na místě Tance pořád leží strom, obětiny leží hned vedle. Rodina se bála čehokoliv dotknout. Zprávu o padlém stromu a zkaženém Tanci si vyprávěli Lakotové v celé rezervaci. Padlý strom tedy rozřežu a spálím. Jdeme pro nový strom, já, Neteř,

Synovec a několik dalších tanečníků. Strom se nesmí dotknout země, neseme ho společně na ramenou. Vztyčíme strom a Tanec může začít. Není nás moc, ale je to velký tanec. Nejkrásnější, jaký jsem kdy tančil. Kruh je uzavřen a nikdy se nepřerušil. To jenom před rokem Tonkášila ukončil Tanec tím, že jemně položil strom na červenou linii, která ukazuje cestu. Teď prostě tančíme dál.

Když jsem se vrátil domů, dostal jsem zase dopis od Neteře. Tentokrát měl jenom devět stran, ale byl o tom, jak já dobře vedu Tanec. Další rok už byl Strejda z vězení doma a Tanec vedl on. A přišli tančit další lidé, někteří zdaleka a kruh byl stále silnější. A chlapi, tohle není šťastný konec, protože to vůbec konec není. Já pořád žiju a tančím.

A nezapomeňte, všichni jsme příbuzní. Mitakuye Oyasin.

Všichni jsme příbuzní. We all are related. Mitakuye Oyasin

Všichni jsme v rezervaci

Moje představa o indiánských rezervacích, jak jsem si ji vytvořil doma, byla dost vedle. Myslel jsem, že jde o nějaká malá území, kde jsou místní nuceni žít hlava na hlavě, jak se říká. Tuhle představu ještě posilují kecy, že rezervace jsou jako koncentrační tábory atd. Realita je dost jiná. Rezervace v Jižní a Severní Dakotě jsou obrovská, řídce obydlená území. Drtivou většinu jejich rozlohy tvoří člověkem nedotčená, čistá prérijní příroda. To zní idylicky, alespoň do té doby, než se tam zajedete podívat a pokusíte se zjistit, jak se tam místním žije.

Ona ta příroda je přece jenom trochu dotčená člověkem vašiču. Už tu nemigrují stáda bizonů, která dříve tvořila hlavní zdroj obživy prérijních nativů. Původní obyvatelé prémie proto ztratili důvod stěhovat se za stády, bydlet v týpí, dodržovat staré zvyky a tak. Dělo se to postupně, jak vašiču projížděli prérií dál na západ, kde čekala bájná Kalifornie. Opravdu, projížděli. Prémie jsou liduprázdné dodnes, moc vašiču se tu neusadilo. Osud původních obyvatel prémie nebyl vašiču, reprezentovanými Velkým Bílým Otcem ve Washingto-

Hřbitov v rezervaci

Ve dne

nu, zcela lhostejný. Už proto, aby s nimi nemuseli bojovat, podporovali naši indiány různými dary, na nichž se natives stávali čím dál více závislí. Kvůli distribuci darů vznikly agentury. Z agentur vznikly rezervace, tedy území, kde natives směli žít. Jejich původní způsob života byl nenávratně pryč. Rezervace nesměli opustit.

Postupně se to trochu zlepšilo. V roce 1924 (to není překlep) se dokonce všichni natives stali právoplatnými občany USA. Z rezervací už můžou jít, kam chtějí.

Projíždíme rezervací Standing Rock, velikou jako jihočesko. Žije tu pouhých devět tisíc obyvatel, takže než někoho najdete, tak se projedete. Typické osídlené místo se skládá ze dvou

V noci

nebo tří mobilheimů a pěti až deseti aut, z nichž je jedno pojízdné. Když vám ve Standing Rock přestane jezdit auto, tak ho prostě necháte tam, kde je a dál nic neřešíte. Není, kdo by to opravil. Není kde. Mobilheimové osady jsou od sebe někdy dvacet, někdy čtyřicet mil. Můžete k některé zajet, ale radil bych zůstat v autě a počkat, co se bude dít. Nejspíš nic, ale pokud vyleze někdo se zbraní, doporučuji taktický ústup.

Jiná věc je, když tam někoho znáte a my to štěstí máme. Lona a J.R. sice zrovna nejsou ve svém mobilheimu, my ale víme, že se můžeme v okolí zabydlet. George si staví stan. Já s Mlokem si nestavíme nic, čekáme, jak to dopadne. Jsme na místě, kde se každý rok koná Tanec, kruh se stromem je kousek od nás. Vítá

Některá auta jsou pojízdná

nás asi šest nebo sedm psů, jsou velmi přátelští. K dispozici je polní kuchyně, jako na skautském táboře. Nic nám nechybí.

Obujte si pořádné boty, chlapci a žádné kraťasy, chřestýši jsou tady všude, radí George. Já jsem tedy chřestýše neviděl, ale při každém došlápnutí na zem vyskočí aspoň deset sarančat. Sarančata jsou potravou žab a žáby jsou žrány chřestýši. Tak to v prérii zařídila moudrá matka příroda a nic s tím nenaděláme.

Než dorazí naši hostitelé, jedeme si prohlédnout okolí. Cesty v rezervacích jsou většinou bez asfaltu, ale jsou solidně zpevněné. Nic moc tu není, jenom hřbitov zarostlý trávou. Nad vojenským náhrobkem vlaje vlajka. Hodně natives slouží v armádě, v letectvu nebo v národní gardě.

Našlo by se tu leccos. V popředí můj věrný průvodce

Večer sedíme s Lonou a J.R. v jejich mobilheimu. Oba jsou natives, celý život žijí v rezervaci. Mají práci a nepijí alkohol. Pití nebo nepití alkoholu je u natives buď a nebo. Pokud alkohol (včetně piva) pijí, obvykle to podrazí jejich už tak křehkou existenci a pošle je to na dno. J.R. má v těle kulku, postřelila ho jeho opilá sestra, když jí chtěl vzít zbraň. Sehnat práci v poměrech klidně sedmdesátiprocentní nezaměstnanosti pak působí jako z jiného světa. V řídké osídlených rezervacích pracovní příležitosti prostě nejsou. Lona a J.R. mají i tak problém vyjít s penězi. Měli jsme tu zahrádku a zkoušeli jsme pěstovat zeleninu, říká Lona, ale všechno nám sežrala sarančata. Pak jsme tu měli jeden pěkný nový mobilheim, ale bouřka ho zvedla a rozbila na kous-

ky. Náš syn slouží v Národní Gardě v Missouri, tady je jeho fotka s vlajkou.

Po večerech Lona vyrábí šperky z korálků. Z korálků, co jsme jí s Mlokem dovezli, má velkou radost. Doma bych tomu nevěřil, ale tady české korálky opět dobyly kousek prerie.

Jdeme spát. My tři chlapi každý jinam. George zalézá do svého stanu. Já spím v přívěsu naproti a jsem za to vděčný, mám kašel a v noci bych své kamarády budil. Mlok jde spát do kruhu ke stromu. Zeptal se George, jestli může a George mu to po půldenním přemýšlení dovolil.

Jasmína

Jasmína adoptovala Mloka. Je to už pár let. Adoptovala ho jako svého vnuka a stala se tak jeho babičkou. Tady je to normální. Systém lakotských adopcí se nazývá hunká a umožňuje adoptovat kohokoliv, bez ohledu na biologickou příbuznost. Když se potom bavíte o příbuzných, je dobré rozlišovat kdo je váš hunká bratr nebo strejda a kdo je obyčejný bratr nebo strejda. Ve finále se v tom ovšem stejně málokdo vyzná a nakonec jsou všichni příbuzní se všemi, což jsme vlastně chtěli.

Babička mi říká mniwánča wičháša, povídá Mlok, to znamená ten, co kráčí přes oceán. Neraď házím do něčeho vidle, ale tentokrát vytahuji lakotský slovník. Mám ho v mobilu. Tak chlapče, mniwánča znamená oceán a wičháša znamená dospělý člověk. Není tam nic o tom, že někdo přes něco kráčí. Přes řeku nebo oceán se ostatně řekne krásně jedním slovem khowákatanhan a to zní docela jinak. Nemůžu ovšem kritizovat lakotštinu rodilé Lakotky a taky nemám páru o tom, co tím mniwánča wičháša babička Jasmína myslí. Spíš to ukazuje, že náš překlad lakotských slov a jmen je často něco jako přebásnění.

Jasmína bydlí v malém domku v Little Horse v rezervaci Pine Ridge a jedeme tam za ní, Mlok s ní chce po delší době mluvit. S Georgem je tam necháváme o samotě, když tedy nepočítám, že v domku s Jasmínou bydlí ještě nejméně pět lidí. Jedeme si zatím na zmrzlinu, je to jenom padesát mil jedna cesta, v podstatě za rohem. George mi vypravuje, jak tady zamlada bydlel a dělal výchovného poradce ve škole v rezervaci. Jsou tu časté dětské sebevraždy, povídá, ale za mého působení žádné ve škole

nebyly. Lakotové jsou taky trochu šovinisti, povídá George, jednou jsem zažil jak sociální pracovník, uvědomělý Lakota, odmítl pomáhat native alkoholičce, protože neuměla lakotsky. Ta paní se pak rozplakala, nikdy v životě prý lakotsky nemluvila a teď už není schopná se to naučit.

Při takových rozhovorech a zmrzlině nám příjemně ubíhá čas a jedeme se podívat na Mloka, jestli už si dostatečně pokecal s Jasmínou. Jsme vpuštěni do obývacího malého domku, kromě Mloka a Jasmíny jsou tu ještě asi tři lidé. Vedeme normální rozhovor, Jasmína si stěžuje, že nemůže venku sušit prádlo, protože hned přijedou zloději na motorkách a všechno ukradnou. Ze všech lidí v místnosti mě nejvíc zajímá mladý chlapec, který úspěšně dělá, že nás, wašiču, nevidí. Baví mě to, tak ho schválně zdravím a mluvím na něj. Vydrží a nedává nic najevo. Dochází mezi námi k nějaké non-verbální komunikaci, které sice dobře rozumím, ale netroufám si jí přepsat. Když odcházíme, vím, že mám o jednoho „kamaráda“ víc.

V autě zjišťujeme, že během návštěvy u Jasmíny se něco stalo s Mlokem. Je mimo. Vede řeči, jako držela mě za ruce, vzala mě do ... tady už nic nového nezažiju, tohle je ... byli jsme tam ... a podobně. Vydrží mu to do večera a pak ještě další den.

Později se ptám George, jestli je Jasmína šamanka. My tohle slovo nepoužíváme, odpovídá George.

Potní chýše

Je to celkem jednoduché zařízení. Konstrukce ze silných vrbových prutů, která má tvar přibližně polokoule o průměru asi čtyři metry, se přikryje dekami. Ještě před tím se uprostřed vykope kulatá díra. Blízko chýše se zapálí oheň, ve kterém se rozpalují kameny. Ty se potom vidlemi nanosí do díry vykopané vprostřed chýše, během obřadu se na ně občas lije voda.

Jsme v rezervaci Cheyenne River na návštěvě u Lony a J.R. George už rozpálil kamey do ruda. Jsme připraveni, Mlok, George, J.R. a já. Vstupujeme do chýše po všech čtyřech na znamení úcty ke čtyřnohým. Je tu horko. Ze začátku svítí žhavé kameny, ale potom zhasnou. Absolutní tma. Kolem kamenů jde řeč a modlitba. Vybalujeme své problémy, přímlyvy za jiné a tak dále, nic nového. Občas se někdo rozbřečí, tady je to normální. Cítíme to tak nějak všichni spolu. A pak to přijde.

V téhle chýši je celý svět. Ne, to je špatně. Tahle chýše JE celým světem. Takže hezky po pořádku – jsou tu všichni naši příbuzní, děti i vnoučata. Wolfe, sedni si a nezlob. I ti mrtví tu jsou, samozřejmě, tady se na to nehraje, jestli si někdo umřel. (Ahoj tati.) Třem našim bývalým černým labradorům visí jazyk z tlamy, ale jsou tu s námi rádi. Přijel i Starý Mistr, na buvolovi, samozřejmě. George lije na kameny vodu, horko je ještě větší, lehám si na zem, matička země mne ochladí. Proháněj se tu stáda bizonů a prerie v chýši nemá konec. Jsou tu také moje bývalé kmenové buňky, co odmítly vyrábět krev. V pohodě, holky, sedněte si. Přišli i ti mladí muži, co za dva týdny pozabíjí účastníky nějakého festivalu poblíž Gazy. God is great, jakpak ne. Je

tu s námi i ten velký černý pavouk, co lezl před chýší a J.R. na něj svítil baterkou... Zapomněl jsem na něco? A jsme doopravdy všichni příbuzní?

Pak George otevře vchod. Venku nad prérií svítí hvězdy. Oheň, který rozpálil naše kameny, dohasíná. George zapálí čhanúpu, každý si trochu potáhneme. Kouř ze čhanúpy odnáší naše modlitby dál do světa. Z chýše lezeme zase po čtyřech. Vchod je tak nízký, že se stejně jinak vylézt nedá. Dýcháme zhluboka chladný vzduch. Podáváme si ruce, thank you, guys, byli jsme tam spolu. Ne, to je zase špatně. My pořád jsme spolu a se všemi příbuzní. V chýši se nám to prostě jenom dotáhlo.

Koleno, které pořád krvácí

Badlands není špatná země. Je to krásná neobyvatelná pustina, tvořená kuželovitými skalami a křivolakými údolími. Je obrovská, konce nedohlédneš. Určitě jsou tam místa známá jenom zasvěceným natives, může se tam schovat leccos. Prohlédli jsme si tu krásu z několika míst a pak jsme ji pokorně objeli autem, bylo to docela daleko. Později se začaly sporadicky objevovat první domy. Vjeli jsme do rezervace Pine Ridge.

Za obzor se táhnou podlouhlé kopce a na jejich hřebenech rostou borovice, název celkem sedí. V rezervaci Pine Ridge je místo zvané Wounded Knee. Když tam přijedeme, nevidíme tam

Badlands

nic zvláštního. Na Wounded Knee je totiž zvláštní a smutné to, co vidět není.

Na konci prosince 1890 se tam utábořila skupina asi 350 Lakotů, z toho 230 mužů a zbytek ženy a děti. Jejich tábor byl brzy obklíčen 500 vojáky sedmé kavalerie, té samé, která byla poražena u Little Bighornu čtrnáct let předtím. Tentokrát měla sedmá kavalerie ve výzbroji mimo jiné čtyři děla. Nikdo vlastně nechtěl bojovat, přesila vojáků byla drtivá. Natives by do ztraceného boje dobrovolně nešli. Vojáci chtěli Lakoty odzbrojit, naložit na vlaky a odvézt. Natives začali odevzdávat své zbraně. Ale pak se to zvrtilo. Lakota jménem Černý Kojot nechtěl dát vojákům svoji winchestrovku. Černý Kojot byl hluchý a neuměl anglicky, jenom Bůh ví, jak moc chápal, co se děje. Když se s ním vojáci tahali o pušku, vyšel omylem výstřel. Nikoho nezasáhl, ale ve zmatku se ozvaly další výstřely. Dělostřelci sedmé kavalerie spustili palbu a celkem nestranně zabíjeli jak natives, tak své vlastní kavaleristy. Polovina Lakotů byla zabita nebo zraněna téměř ihned. Zbylí Lakotové vzali vojákům již zabavené zbraně a pokusil se o odpor. Nemělo to cenu. Ze tří set Lakotů padlo dvě stě padesát, vojáků padlo dvacet pět. Na počítání mrtvých nebylo moc času, hned po bitvě přišel blizzard a trval tři dny. Zranění, které se nepovedlo včas najít, zmrzli.

Tak alespoň praví jedna pověst, napsaná v anglické verzi wikipedie. V knize „Crazy Horse The Lakota Warrior's life and Legacy“ je ale příběh vyprávěn trochu jinak. Není zde nic o Černém Kojotovi a jeho pušce. Píše se tu, že vojáci sedmé kavalerie se dozvěděli, že mezi obklíčenými Lakoty je mnoho příbuzných válečníka Crazy Horse, který je porazil u Little Bighornu. Chtěli se pomstít. Lakoty nejprve odzbrojili a pak zahájili palbu z děl a pušek. Protiútok Lakotů se nekonal. Po masakru vojáci mani-

pulovali s těly padlých Lakotů, náčelníkovi dali do rukou bílou vlajku a jednomu ze starších dali do mrtvých rukou pušku... Po masakru pak nepřišel blizzard, ale něco horšího. Přijeli novináři, kteří popsali celou událost jako bitvu, ve které sedmá kavalerie slavně zvítězila. Inu, psal se rok 1890 a mediální manipulace byly na denním pořádku. Dvacet vojáků sedmé kavalerie potom dostalo za svou účast na masakru medaili cti. To je podle zmíněné knihy tři a půl krát více, než bylo těchto medailí uděleno americkým vojákům v Iráku a Afghánistánu za první dekádu dvacátého prvního století.

Ověřte si to sami. Nepochybuji, že existují další verze příběhu o masakru.

Zdálo by se, že na jedno místo je toho už dost, ale Wounded Knee si to vyžralo ještě jednou. V roce 1973 ho obsadilo 200 Lakotů, kteří protestovali proti kmenové radě a proti přístupu vlády USA k platným smlouvám s natives. Taky chtěli, aby byly kavaleristům, kteří se účastnili masakru, posmrtně odebrány medaile. Přes slušnou podporu veřejnosti si Lakotové moc nepomohli. Blokáda trvala 71 dní a na konci byli mrtví. Zase.

Zastavujeme u velké červené cedule Massacre of the... Vypadá to tady víceméně opuštěné. U silnice je louka, kde se v roce 1890 odehrál masakr. Naproti na kopci stojí hřbitov, kde jsou pohřbeny oběti masakru. Na hřbitově je poměrně rušno, sjíždí se tam auta a je slyšet buben. Je nám jasné, že se chystá nějaký obřad, takže se držíme stranou. Není radno chodit na lakotské obřady, kam vás nikdo nezval. Pak se začne ozývat ze hřbitova střelba. Do vzduchu, pochopitelně, ale už víme, jak to tady může dopadnout. Mrtvých ve Wounded Knee už bylo dost na to, jaká je to s odpuštěním díra. Pod velkou červenou cedulí prodávají dvě ženy náhrdelníky z korálků, každá má ty náhrdelníky asi tři.

Tady se to stalo. Místo, kde se odehrál masakr ve Wounded Knee

Peníze nazpátek nemají, dnes ještě nic neprodaly. Ptáme se jich na ten obřad na hřbitově. Prý je to memoriál za někoho, kdo se zastřelil. Nemělo by se u toho střílet, říkají, nehodí se to. Jednou nebo dvakrát se mi zdá, že mezi jednotlivými výstřely slyším krátkou dávku ze samopalů. Zbraně jsou v Jižní Dakotě velmi dostupné.

Memoriál končí a smuteční hosté odjíždějí. Jdeme se podívat na hřbitov, teď už je to bezpečné. Hřbitov je velmi posvátné místo, ale není to moc znát. Místo, kde jsou pohřbené oběti masakru, je oplocené, ale nejsou tu žádné náhrobky. Kromě velké červené cedule u silnice tady vlastně historii nepřipomíná vůbec nic. Není tu žádný památník, což není pro Ameriku typické.

Hřbitov ve Wounded Knee. Naposledy se tu střílelo před půl hodinou

Takže chceme zapomenout? Ne, je to otevřená rána. Poraněné Koleno se odmítá zahojit.

Večer mi George dal obraz. Je pěkný, ale co to je, ptám se. Ty jsi to nepoznal? Je to celé o pohřebišti ve Wounded Knee. No, když se na to teď dívám... Ne, dělat chytrého nemá smysl. George vysvětluje co je na obraze. Takže ty červené, bílé, žluté a černé geometrické útvary uprostřed je samotný hrob. Vlevo od něj jsou modlitební hole, orlí pírka a tábor duchů. Červení klesající vodní ptáci jsou spojeni s Native American Church, která dělá obřady s peyotou. Bílý bizon nahoře představuje Ženu bílého bizoního telete, která přinesla Lakotům první čanúpu a naučila je obřady. Vlajka USA pokrývá velká města, kde na na-

Hřbitov ve Wounded Knee. Obraz od Adriana Larvie

tives čekají pouze předsudky, nespravedlnost a potom smrt. Pod tím je bahnitá řeka Missouri, která tvoří východní hranici území Lakotů. Její východní břeh je pustý, zatímco na západním břehu rostou krásně stromy a je tam báječně.

Kde už jsi to viděl, brouku pytlíku, to hlavní je uprostřed a kolem, bráno ve směru clockwise, jsou ty ostatní věci? Je to mandala, broučku.

Předání čanúpy

Jak je to vlastně s těmi i(I)ndiány ... Je zbytečné přemýšlet o tom, jestli je psát s malým nebo velkým i. Oni to slovo nepoužívají a nemají ho rádi, protože nemají nic společného s Indií. Takže lepší je říkat jim native americans, zkráceně natives. Natives taky nenávidí pohádku o tom, že přišli odněkud z Asie. Oni byli na prériích odjakživa a teprve nedávno přišli wašíču, kteří si říkají Američani, kdo to kdy slyšel. Další nedorozumění je ve slově Sioux (vyslov súúú). Žádný kmen tak sám sebe nenazývá, je to víceméně nadávka, kterou používají Odžibvejové pro všechny kmeny na západ od nich. Význam toho slova je had nebo taky zmije. Přesto se slovo Sioux používá v mnoha místních názvech a nikdo už s tím nic nenadělá.

Ten kopec, ke kterému jedeme, je vidět zdaleka a jmenuje se Medvědí Hřbet. Není moc vysoký, ale stojí uprostřed prerie a je z dálky vidět. Všichni se k němu odedávna sjížděli jako ke svatě hoře, Lakoti, Čejenové, Arapahové a jim podobní prérijní natives. Dnes tam míříme na obřad předání čanúpy, která bude hrát hlavní úlohu při Tanci, co se bude konat na jaře ve Wyomingu u Mathó Thípilá, kterou wašíču nazývají Devils Tower.

Nevíme, jestli jsme vítáni, takže nejdřív zůstáváme v autě. Pak vyleze George, trochu to mezi lidmi obejde a dělá na nás znamení, že jako můžeme. Jdeme tedy za ním. Rozhodně tu nejsme jediní wašíču, je to zhruba půl na půl. Za chvíli si podáváme ruce s některými natives, jsou to možná Georgovi hunká příbuzní. Pak si s námi přijde potřást rukou jeden z evidentně výše postavených natives, který tuhle akci moderuje. Hallo, whe-

re are you from... Jsme přijati, můžeme se ceremoniálu zúčastnit. Nikdo nám nemusí říkat, že se nesmí nic fotit ani točit a že je zakázán veškerý alkohol. Víme to sami.

Program začíná. Moderátor mluví do mikrofonu, where are the drummers, ptá se a bubeník mu odpovídá dunivým sólem. Jeho buben má asi metr v průměru. Bubeník hraje jen jednou paličkou. Nehraje úplně sám, druhou paličkou hraje na ten samý buben asi desetiletý kluk, který bouchá ve stejném rytmu. Možná je to syn, který se učí tátovo bubenické řemeslo na živém vystoupení.

Nastupují řečníci. První z nich drží v ruce asi půl metru veliké křídlo nějakého ptáka. Křídlem často mává, aby dal důraz svým slovům. Nejdřív mluví lakotsky, takže mu nerozumíme nejenom my, ale ani část natives. Pak přejde na angličtinu. Začíná zostra, wašíču nám všechno sebrali, to oni můžou za to, v jaké jsme teď situaci! Budou nás lynčovat, napadá mě, rozhlížím se kolem sebe, ale nás, wašíču, je tu dost na to, abychom zvládli taktický ústup a možná i něco lepšího. Zůstávám v klidu. Tón projevu muže s křídlem se postupně mění v ten smysl, že my (to jako my natives) se nedáme, nebudeme pít alkohol, (muž s křídlem ho nepije už deset let) a vrátíme se k našim tradicím. Pak pokračuje příhodou ze života. Přijde za mnou mladá dívka, povídá, sundá si brýle (muž s křídlem si také sundá brýle) a má na oku modřinu. Kdo ti to udělal, ptám se jí a ona povídá, udělal mi to můj přítel, že prý je válečník. A já vám všem říkám, pokračuje muž s křídlem, že ten, co jí to udělal, není žádný válečník. Kdyby byl válečník, udělal by něco pro nás všechny a ne že bude mlátit svojí holku! Natives projevují souhlas pokřikem. Ke konci projevu mluví muž s křídlem vysloveně diplomaticky a mimo jiné zde vítá hosty, i ty z Československa. Jsme s Mlokem poctěni a lynčování je odloženo na neurčito.

Dalším řečníkem je dáma menší postavy, která se opírá o vysokou hůl. Je mi jedno, kdo je váš dědeček a jakou máte školu, říká, důležité je, co pro nás všechny uděláte. Já nepiji alkohol už dvacet let! Ptala jsem se starších, jestli je nějaké pravidlo, které by ženám zakazovalo opatrovat čhanúpu. A starší mi řekli, ne, nikdy jsme o takovém pravidle neslyšeli. A já vám říkám, pokračuje dáma menší postavy, že to jsou wašíču, kteří nám vnučují jejich pravidla, že jako ženy něco smí a něco nesmí, v naší tradici to vůbec není. Dáma menší postavy mluví asi tři čtvrtě hodiny, je odměněna pokřikem a někteří jí jdou ještě potrást rukou. Jdu taky, líbila se mi.

Potom mluví podsaditý muž a jeho řeč nás odnáší do jiných světů. Ležel jsem v nemocnici, říká a podle wašíču doktorů jsem umřel na rakovinu. Ale ve skutečnosti jsem měl vizi. Byl jsem v nebi. Nebe je mezi sluncem a jitřenkou a říkám vám, jsou tam jenom hnědí lidé! Souhlasný pokřik je teď o něco silnější.

Kupodivu, nakonec mluví wašíču žena. Zastupuje tady skupinu lidí, kteří chtějí postavit osm set (opravdu!) týpí poblíž Mathó Thípilá. Všichni jsme srdečně zváni, abychom se na tomhle neuvěřitelném projektu nějak podíleli. Na konci své řeči wašíču žena zpívá krásnou píseň o tom, jak je svobodná, letí bez kokainu a alkoholu na orlích křídlech nad prérií a užívá si to.

Během řečnění se podává jídlo, polévka z bizona a placky. Chutná to výborně a je to zadarmo.

K vlastnímu předání čhanúpy dojde na závěr. Trvá asi hodinu a já s překvapením zjišťuji, že tuhle píseň si pamatuji z naší české potní chýše. Asi je to se mnou horší, než jsem si myslel. Zpívá se samozřejmě lakotsky a obsah textu je (zhruba) pohlédni na sever, je tam tvůj dědeček, modli se k němu ... To se opakuje s mírnou obměnou pro všechny světové strany, ke kterým se

během zpívání všichni obracíme. Hudební doprovod obstarává bubeník, který si vzal na pomoc mladé lidi ze všech zúčastněných kmenů, takže na jeden buben teď hraje asi sedm lidí, každý vlastní paličkou. Dopadne to dobře, čhanúpa je předána.

Večer to doma rozebíráme s Georgem. Ten chlap s křídlem tam byl nějaká hlavní postava, říkám. Přesně tak to mělo vypadat, říká George. Všichni se vymezovali proti alkoholu a drogám, pokračuji. Spousta z nich jsou odnaučení alkoholici, odpovídá George.

Pahá-Sápa aneb Black Hills

Americký výlet se chýlí ke konci. Teď měl být závěrečný mejdan, měli jsme se opít a říkat bylo to super, příště jedeme zase, tam jsi mě pěkně nasral, v těch Black Hills, nebo jak se to tam jmenovalo... Ale nic takového se neděje. Jasně, mejdan s abstinenty by za moc nestál. Takže místo láhve otevřeme další problém.

Pahá-Sápa není jenom pár kopečků. Rozkládají se na ploše dvě stě krát osmdesát kilometrů a nejvyšší hora má kolem dvou tisíc. Připomínají Šumavu, jsou kompletně zalesněné. Nejčastější strom je tady borovice s černým kmenem, podle které prý hory dostaly své jméno. Jsou téměř liduprázdné, tedy alespoň na naše evropské poměry.

Místní borovice mají černé kmeny

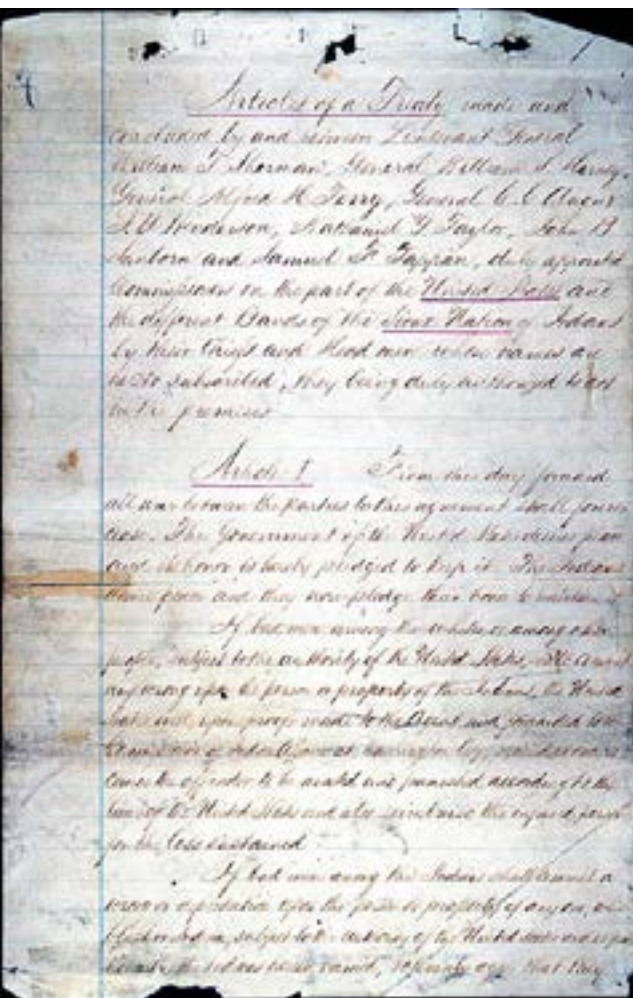

Pro prérijní natives byly Black Hills vždycky útočištěm. Zima se tam dala přežít mnohem lépe než na prérii, kde řádily sněhové bouře. Kromě toho byly Black Hills také svatým místem, kde natives pochovávali své předky. Nestáli o to, aby jim tam chodil někdo cizí a dlouho to i vycházelo.

V roce 1868 se odehrál jeden z pokusů vlády spojených států o konsolidaci vztahů s prérijními kmeny. Situace byla celkem přehledná, šlo především o to, dojednat s natives podmínky mírového soužití v oblasti Velkých Plání. V pevnosti Fort Laramie podepsali zástupci vlády se zástupci prérijních kmenů dost obsáhlou smlouvu. Šlo v podstatě o obchod. Prérijním kmenům,

které se vzdají nároků na některá území a přestanou bojovat proti wašíčům, byly garantovány rozsáhlé materiální výhody jako stavba škol, finanční podpora a podobně. Smlouva z Fort Laramie je v tomhle ohledu precizní a dá se z ní celkem přesně vyčíst, co se vláda zavazuje kmenům dodat. Ze strany wašíčů podepsalo smlouvu několik armádních důstojníků, ze strany kmenů podepsaly smlouvu desítky náčelníků různých kmenových skupin. Nechybí tu ani podpis velkého náčelníka a válečníka Sitting Bulla.

První strana smlouvy z Fort Laramie

Zlatý nuget v muzeu

A právě v téhle smlouvě byly Black Hills určeny jako území prérijních kmenů, kam by wašíči neměli vůbec strkat nos. Šest let to fungovalo.

V roce 1874 jistý George Armstrong Custer, který ještě nevěděl, že za dva roky padne u Tučné Trávy, zorganizoval do Black Hills výpravu několika tisíc prospektorů. Chtěli najít zlato a našli ho. Nedotknutelnost Pahá-Sápa skončila a začala zlatá horečka, jedna z posledních v Americe. Nejspíš nemá cenu vinit Custeru osobně, pracoval ve službách té vlády, která podepsala smlouvu ve Fort Laramie a pak jí porušila.

Dle vyprávění Lakotů v té době válečník Crazy Horse jezdil po Pahá-Sápa a když někde narazil na zlatokopy, pozabíjel

Dávno vytěžený zlatý důl

je. Dbal při tom na to, aby jejich mrtvá těla ležela na stezkách a byla tak upozorněním pro další wašiču, aby sem už nechodili. Nechápal, na co je ten žlutý prášek, po kterém se zlatokopové pídí, ale moudře ho shromažďoval v jedné jeskyni. Tohle zlato bylo později použito na nákup pušek, ze kterých natives stříleli na sedmou kavalérii u Tučné Trávy.

Zlatou horečku už nikdo nezastavil. Trvala několik let a pak skončila, dnes zejí vytěžené doly prázdnotou a okolní města chřadnou. Nicméně, od začátku bylo jasné, že je něco špatně. Vláda se několikrát pokusila kmenům ztrátu Black Hills kompenzovat. V roce 1980 nejvyšší soud rozhodl, že vláda spojených států dluží prérijním kmenům 106 milionů dolarů, dnes by

Posvátné území Phešlá. Vstup zakázán

to bylo asi o dost víc. Ale natives peníze nechtějí. Chtějí zpátky svoje hory.

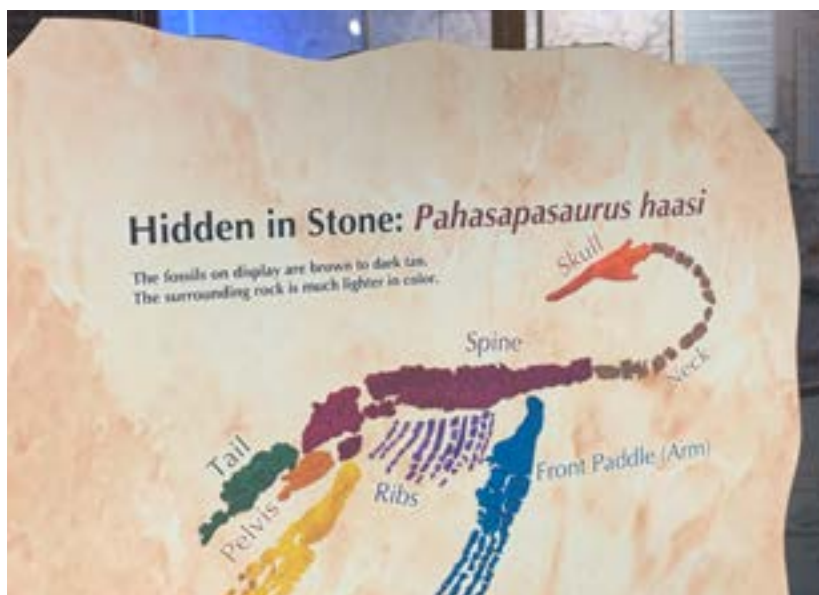
Chtějí je tak moc, že si jich kousek zase zpátky koupili. Ta nejsvatější území, jako je místo zvané Phešlá, už zase patří natives. Jsou uzavřená, nesmí se tam. Sami natives tam chodí jenom v době největších svátků. Wašiču tam smějí pouze se svolením kmenové rady a ta, jak jsem pochopil, není instituce, kde někdo sedí a čeká, až si přijdete podat žádost.

Jedeme se podívat k posvátné oblasti Phešlá. Přes cestu je závora, kterou zdobí otřískané prkno s nápisem. Nebyl by žádný problém jí odstranit a jet dál, ale pro nás je to jako zeď. Posvátná území mají náš respekt.

Phešlá je lakotsky plešatý

Pahá-Sápasaurus haasi, aneb Haasův ještěř z Black Hills

Mezi pohany

Jsem na sebe hrdý. I tady, obklopen Američany přistěhoválými i původními a co hůř, obklopen abstinenty, jsem si zachoval své kulturní zvyky. Chodím víceméně pravidelně do hospody. V našem městečku jsou asi čtyři bary. Ten, který vypadá nejhůř, je bohužel zavřený. Začal jsem tedy navštěvovat ten trochu lepší bar hned vedle. Když mi George řekl, že by tam žádný slušný člověk z městečka nikdy nevzkročil, věděl jsem, že jsem na správném místě.

Na pípě tam mají asi pět druhů piva a k tomu spoustu plechovek. Obsluha je tu velmi příjemná a při druhé návštěvě už nemusím platit každé pivo zvlášť, už vědí, že neuteču. Při placení dokonce dostanu poukázku na drink zdarma! Cítím se integrován. Mezi jednotlivými pivy se snažím řešit otázky kvízu, který permanentně běží na obrazovce nad barem. Občas se chytám, ale klávesnici, kterou se zadávají odpovědi, si nepůjčuji.

V neděli svítí ve výloze baru nápis DANCING. Rocková muzika je slyšet už na chodníku a uvnitř ti samí typové, co normálně sedí na baru, dupají teď do rytmu s plechovkami piva v ruce. Atmosféra je ještě srdečnější než obvykle. Se svým pivem se uchyluji do zadní místnosti, kde jsou kulečníky a hrací automaty. U jedné z těch hracích beden sedí krásná dívka, potom vstává a říká mi prosím tě, ohlídej mi můj automat, je v něm spousta peněz a já už žádné nemám, musím si dojít pro další. Nakrmená bedna! Tohle jsem poslouchal v devadesátkách, než tyhle přístroje v českých hospodách zakázali. To víš, že dám pozor na tvoji bednu, nikdo se k ní ostatně nehrne. Za chvíli ta milá

dívka přichází, je šťastná a volá tak si představ, já jsem volala mojí mámě a ona volala mě, v tu samou chvíli! Sedá si k bedně a hází do ní peníze. Dávám si další pivo a večer pokračuje. Přichází postarší muž mého věku a urputně hraje kulečnick sám se sebou. Užasle ho pozoruji. Hraje totiž tak špatně, že to nemůže být Američan, ti obvykle kulečnick umí. Dáváme se do řeči, jmenuje se Andrew a je to Skot. Kulečnick skutečně neumí, ale když hrajeme proti sobě, třikrát mě porazí. Nedal jsem se teda úplně lacino, ale víc gólů dal on. Jdeme potom na bar a tam mi Andrew vypravuje, jak nenávidí Angličany, Londýn a tyhle ty věci. Doma ve Skotsku pracuje jako učitel angličtiny. Abych se projevil jako vzdělanec, snažím se mluvit o Dickensovi, ale daleko

se nedostanu. Nenávidím Dickense, praví Andrew. Dáváme si další pivo.

Ten večer jsem to trochu přehnal. Myslel jsem, že to cestou rozhodím, ale když jsem dorazil domů mezi abstinenty, byla moje angličtina o dost plynulejší než obvykle. Možná to bylo vlivem profesora Andrew. Nicméně, ráno se to vrátilo na původní úroveň a George byl trochu odměřený, ale dlouho mu to nevydrželo.

Chození do hospody není to jediné, čím vybočuji z naší lakotsko abstinentní skupiny. Byl jsem taky dvakrát v místním katolickém kostele. Když jsem se tam chystal, George to přijal stoicky. Zato Mlok vedl obvyklé řeči, jako že my křesťané jsme pokrytci a tak. V mém případě to celkem trefil, ale přešel jsem to důstojným mlčením. Rozlišování je hluboký duchovní omyl a z cesty není kam uhnout, chlapče. Na to jsi v šedesáti pěti ještě moc mladý.

... a jak to všechno dobře dopadlo

Jsme stále ještě tři na tomhle americkém výletě. Letiště v Rapid City je opravdu lokální, náš let do Dallasu je dneska to jediné, co se tady koná. Sedíme v čekárně a něco končí. Řeči jsou zbytečné. Zbývá po sté pochopit, že příběh pokračuje. Hope to see you soon. Objímáme se s Georgem. Ačkoliv mám syndrom suchého oka (reakce štěpu proti hostiteli), reflexní slzení mi trochu funguje.

Poslední pivo v Jižní Dakotě. Zvedáme se nad prérii. Bear Butte, kopec zvaný Medvědí Hřbet, na devíti hodinách. Kdysi jsem si při takových odletech sliboval, že se vrátím a občas jsem to i udělal. Slibuji si zase.

Dallas, Londýn, Praha. Krásná planeta a doma je samozřejmě doma. Ale kousek z nás tam zůstal, jako vlastně vždycky a všude. Možná to jednou někdo složí dohromady.

OBSAH

Vzhůru do prémie.....	7
Tři chlapi v chalupě.....	11
Tučná Tráva	17
Georgův příběh	24
Všichni jsme v rezervaci.....	27
Jasmína	33
Potní chýše	35
Koleno, které pořád krvácí.....	37
Předání čhanúpy	43
Pahá-Sápa aneb Black Hills	47
Mezi pohany.....	53
... a jak to všechno dobře dopadlo	56

Indiánské léto

Americké dojmy a postřehy

pro své přátele sepsal a koncem roku 2023 vydal Jakub Kríž

Typograficky upravil Jiří Dinda

JITROcel 2023